אזי נִשְׁבָּעִין השלוחים לַגַּזְבָּרִין של ההקדש שלא פשעו, שמאחר ונתרמה התרומה קודם שידעו בני העיר מן הגניבה, זכו אף הם בחלקם בתרומה זו, ושוב אינם צריכים ליתן שקלים אחרים, ונמצא שההקדש הוא הנפסד מגניבה זו, ולפיכך מוטל על השלוחים להשבע לגזברים שלא פשעו. וְאִם לָאו – שלא נתרמה התרומה עד לאחר שידעו בני העיר מגניבה זו, אזי נִשְׁבָּעִין השלוחים לִבְנֵי הָעִיר שלא פשעו, וּבְנֵי הָעִיר שׁוֹקְלִין אֲחֵרִים תַּחְתֵּיהֶן – מוטל על בני העיר ליתן בשנית שקלים למקדש, שמאחר וידעו בשעת התרומה שנגנבו המעות, אין הגזברים זוכים עבורם בתרומת הלשכה, אלא על מנת שיביאו שקלים אחרים תחתיהם, ונמצא שבני העיר הם הנפסדים בגניבה זו, ולפיכך מוטל על השלוחים להשבע להם.

נִמְצְאוּ המעות שנאבדו אוֹ שֶׁהֶחֱזִירוּם הַגַּנָּבִים לאחר שכבר שקלו בני העיר שקלים אחרים תחתיהם, אֵלּוּ וְאֵלּוּ שְׁקָלִים הֵם להקדש, שמאחר וחלה עליהם קדושה אינם יוצאים מידי קדושתם, וְאֵין עוֹלִין לָהֶם [–לבני העיר] לְצורך גביית השקלים של שָׁנָה הַבָּאָה.

ומבואר מדברי המשנה, שמוטל על השלוחים להשבע, אף ששקלים אלו שנמסרו להם לשמירה של הקדש הם, והרי זה סותר למבואר במשנתינו ששומר חינם אינו נשבע על ממון של הקדש.

מתרצת הגמרא: אָמַר שְׁמוּאֵל, הָכָא בְּנוֹשֵׁא שָׂכָר עָסְקִינַן – המשנה במסכת שקלים עוסקת באופן שהיו השליחים שומרי שכר על השקלים, וְנִשְׁבָּעִין הם כדי לִיטּוֹל את שְׂכָרָן. כלומר, אכן אין השליחים צריכים להשבע שלא פשעו בשמירת המעות, מאחר שנתמעט ממון הקדש משבועה, אלא מאחר והשליחים תובעים מן בני העיר את שכר שמירתם, מוטל עליהם להשבע שאין השקלים עדיין ברשותם בכדי שיוכלו לקבל את שכרם.

שבה הגמרא ומקשה: אִי הָכִי שנשבעים הם כדי ליטול את שכרם, מדוע נאמר במשנה שישנו אופן שנִּשְׁבָּעִין הם לַגַּזְבָּרִין, הרי נשבעים לִבְנֵי הָעִיר מִפְּנֵי לֵיהּ למימר, שהלא בני העיר הם אלו ששכרום לשמירה זו, ועליהם מוטלת החובה לשלם עבורה, ולא על הגזברים.

מתרצת הגמרא: אָמַר רָבָה, כוונת המשנה היא שנִּשְׁבָּעִין השליחים לִבְנֵי הָעִיר כדי ליטול את שכרם, אך שבועה זו עליה להיות בְּמַעֲמָד הַגַּזְבָּרִין, שהרי ההקדש הוא הנפסד מגניבה זו, כִּי הֵיכִי דְּלֹא נַחְשְׁדִינְהוּ – כדי שלא יחשדו הגזברים בבני העיר שלא הפרישו כלל את שקליהם, וְאִי נַמִּי כִּי הֵיכִי דְּלֹא לִקְרוּ לְהוּ פּוֹשְׁעִים – או כדי שלא יחשדו בהם שפשעו בשמירתם.

שואלת הגמרא: כיצד יתכן שחייבים בני העיר לשלם לשליחים את שכרם, וְהָא נְגִנְבוּ אוֹ שֶׁאָבְדוּ קָתָנֵי במשנה, והדין הוא ששׁוֹמֵר שָׂכָר בְּגְנֵיבָה וַאֲבֵידָה חִיּוּבֵי מֵיחַיַּב, וְהָכָא נַמִּי – ואם כן אף כאן בשמירת מעות ההקדש, נְהִי דְּשַׁלּוּמֵי לֹא מְשַׁלְּמֵי על גניבה או אבידה זו, מאחר שנתמעט ההקדש מדין תשלומי שומרים, אַגְרַיְיהוּ מֵיהָא לַפְסֵיד – מכל מקום יש להם להפסיד את שכר שמירתם, שהרי נשתעבדו לשמור את המעות מגניבה ואבידה, ועל מנת כן נוטלים הם שכר, ומאחר שלא עשו את המוטל עליהם, אין להם ליטול שכר.

משיבה הגמרא: אָמַר רָבָה, המשנה עוסקת באופן שנִּגְנְבוּ בְּלִסְטִין מְזוּיָּין, או שֶׁאָבְדוּ על ידי שֶׁטָּבְעָה סְפִינָתוֹ של השליח בַּיָּם, שדברים אלו אונס הם, ולא קיבלו השליחים שמירה עליהם, ולפיכך אין להם להפסיד את שכרם.

הגמרא מביאה תירוץ נוסף על הסתירה בין המשנה בשקלים למשנתינו: רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, הָא מַנִּי – המשנה בשקלים המחייבת את השליחים להשבע על מעות הקדש, בשיטת רַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא, דְּאָמַר (שבועות מב:) שׁוֹמְרֵי שָׂכָר חַיָּיבִים בעליהם בְּאַחֲרָיוּתָן יֵשׁ לָהֶן דיני אוֹנָאָה אם מכרם ביותר מכדי שויים, וְאף נִשְׁבָּעִין השומרים עֲלֵיהֶם, כיון שנידונים הם כממון הבעלים. ואם כן אף לגבי שקלים יש לומר כן, שמאחר וחייבים בני העיר באחריות השקלים ששלחו הרי זה כממונם, ולפיכך יש לשליחים להשבע שלא פשעו בהם, ואין זה נידון כממון של הקדש שאין נשבעים עליו.

מקשה הגמרא: הָתִינַח עַד שֶׁלֹּא נִתְרְמָה הַתְּרוּמָה – תירוץ זה ניתן לאומרו באופן שנודע לבעלים מן הגניבה קודם שנתרמה התרומה, שחייבים הם באחריות השקלים, ולפיכך נידונים הם כממונם ולא כממון הקדש, אבל באופן שנודע לבעלים מִשֶּׁנִּתְרְמָה הַתְּרוּמָה – לאחר שנתרמה תרומת השקלים, קָדְשִׁים שֶׁאֵינוֹ חַיָּיב בְּאַחֲרָיוּתָן נִינְהוּ, שהרי אינם חייבים ליתן שוב שקלים אחרים, ונמצא שמעות הקדש הן, והיה לשלוחים להפטר משבועה.

ומביאה הגמרא ראיה לדין זה שאם נודע לבעלים על הגניבה לאחר שנתרמה התרומה אינם צריכים לשקול בשנית: דְּתַנְיָא, תּוֹרְמִין את השקלים, עַל הָאָבוּד – על מי ששלח את שקלו ביד אחר ואבדו המעות בדרך ולא נודע עדיין לבעלים על כך, וְעַל הַנָּבוּי – על מי ששלח את שקלו ביד אחר ועדיין לא הגיע השליח לבית המקדש, וְעַל הֶעָתִיד לִנָּבוֹת – ואף על מי שעדיין לא שלח את שקלו כלל, אלא עתיד הוא לשולחו לאחר זמן.

ומאחר שהיו הגזברים תורמים אף על האבוד אין בני העיר צריכים לשקול בשנית, ואם כן אין זה בקדשים שחייב באחריותן, ואף רבי שמעון מודה בזה שמעות אלו ממון הקדש הן ואין נשבעים עליהם.

הגמרא מיישבת את הסתירה בין המשניות באופן אחר: אֶלָּא אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אבן שבועה זו כדי להיפטר מן התשלום היא, ואף שמן התורה אין השומרים נשבעים על ממון הקדש כלל, שְׁבוּעָה זוֹ תַּקָּנַת חֲכָמִים הִיא, כדי שֶׁלֹּא יְהוּ בְּנֵי אָדָם מְזַלְזְלִים בִּשמירת ממון ההֶקְדֵּשׁוֹת:

שנינו במשנה: שנוֹשֵׁא שָׂכָר אֵינוֹ מְשַׁלֵּם על גניבת או אבידת עבדים קרקעות שטרות והקדשות:

רָמֵי לֵיהּ – הקשה רַב יוֹסֵף בַּר חָמָא לְרַבָּה סתירה בין משנתינו לברייתא. תְּנַן, נוֹשֵׁא שָׂכָר של הקדש אֵינוֹ מְשַׁלֵּם אם נגנב החפץ או אבד. וּרְמִינְהִי – ויש להקשות על כך ממה ששנינו בברייתא, שגזבר של הקדש הַשּׁוֹבֵר אֶת הַפּוֹעֵל מממון הקדש, על מנת לְשַׁמּוֹר אֶת הַפָּרָה אדומה שלא יהא בה מום, וכן שלא יעלה עליה עול, או ששכרו על מנת לְשַׁמּוֹר אֶת הַתִּינוֹק בטהרה, שהיו מגדלים תינוקות בטהרה לצורך טהרת מי חטאת, או ששכרו על מנת לְשַׁמּוֹר אֶת הַזֵּרָעִים לצורך הקרבת קרבן העומר, בכל אופנים אלו אם שכיר יום הוא אֵין נוֹתְנִין לוֹ שְׂכַר שַׁבָּת, שהרי אין אדם רשאי ליטול שכר על מלאכה הנעשית בשבת, וּלְפִיכָךְ אֵין אַחֲרָיוּת שַׁבָּת עָלָיו – אם אירע איזה קלקול ביום השבת אין האחריות מוטלת עליו, שהרי אין הוא שומר באותה שעה. אמנם אם הָיָה שָׂכִיר שַׁבָּת – שנוטל שכר על שמירת שבוע שלם כאחד, או שהיה שָׂכִיר חֹדֶשׁ, או שָׂכִיר שָׁנָה, או שָׂכִיר שָׁבוּעַ – שנוטל שכר על שמירת שבע שנים כאחת, נוֹתְנִין לוֹ שְׂכַר שַׁבָּת, מאחר שאין שכר זה מיוחד עבור השבת ומובלע הוא בתוך השכר של ימות החול, וּלְפִיכָךְ אַחֲרָיוּת כל נזק שיארע בשַׁבָּת מוטלת עָלָיו.

מבררת הגמרא: מַאי לָאו לְשַׁלֵּם – לכאורה יש לומר שאחריות שבת המוטלת עליו היא לענין שאם תארע גניבה או אבידה בשבת יהא מוטל עליו לשלם את הנזק, ויש להוכיח מכאן ששומר שכר של הקדש חייב בגניבה ואבידה, והרי זה סותר למבואר במשנתינו שנתמעט ההקדש מחיובי שמירה.

השיב רבה: לָא – אין הוא משלם את הנזק, מאחר שנתמעט ההקדש מתשלומי שומרים כמבואר במשנה, אלא שאחריות שבת מוטלת עליו לענין לְהַפְסִיד את שְׂכָרוֹ, שאם לא שמר כראוי ואירע נזק בשבת, אין ההקדש משלם לו את שכר שמירתו.

שב רב יוסף בר חמא והקשה: אִי הָכִי שאחריות שבת עליו היינו לענין שמפסיד את שכרו, כיצד ניתן לבאר את הַרִישָׁא של הברייתא, דְּקָתָנֵי בה שאם שכיר יום הוא אֵין אַחֲרָיוּת שַׁבָּת עָלָיו, הָכִי נַמִּי דִּלְהַפְסִיד שָׂכְרוֹ – האם גם שם ניתן לבאר שאין אחריות שבת עליו לענין שאינו מפסיד את שכרו, וּמִי אִית לֵיהּ שָׂכָר שַׁבָּת – וכי נוטל הוא שכר על שמירה ביום השבת, וְהָא קָתָנֵי אֵין נוֹתְנִין לוֹ שְׂכַר שַׁבָּת – והרי כתוב ברישא שאם שכיר יום הוא אינו נוטל שכר על יום השבת. ובהכרח, שאין כוונת הברייתא לענין הפסד

המשך בעמוד לח

השכר אלא לענין תשלום הנזק, שאם שכיר יום הוא אין אחריות נזקי שבת עליו ואינו צריך לשלם, אך אם שכיר שבוע או חודש הוא חייב הוא לשלם את הנזק, והרי זה סותר לדין המבואר במשנתינו שנתמעט ההקדש מדין תשלום שומרים.

אִשְׁתִּיק רבה, אָמַר לֵיהּ לרב יוסף בר חמא, **מִידֵּי שְׁמִיעַ לָךְ בָּהָא** – האם שמעת ביאור בענין זה.

אָמַר לֵיהּ רב יוסף בר חמא, **הָכִי אָמַר רַב שֵׁשֶׁת,** שיש להעמיד את הברייתא **בְּשֶׁקָּנוּ מִיָּדוֹ** – שחייב השומר את עצמו במעשה קנין לשלם להקדש אם יארע נזק בשמירתו, ובאופן כזה יכול הוא לשעבד את עצמו ונכסיו להקדש אף שמן הדין פטור הוא. **וְכֵן אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בְּשֶׁקָּנוּ מִיָּדוֹ:**

שנינו במשנה: **רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, קָדָשִׁים שֶׁחַיָּיב בעליהם בְּאַחֲרָיוּתָן יֵשׁ לָהֶן דיני אוֹנָאָה,** מאחר שנידונים הם כממונו, **וְקדשים שֶׁאֵינוֹ חַיָּיב בְּאַחֲרָיוּתָן אֵין לָהֶן דין אוֹנָאָה:**

תָּנֵי תָּנָא – שנה תנא ברייתא **קַמֵּיהּ דְּרַבִּי יִצְחָק בַּר אַבָּא,** לגבי דין שומר הכופר בפיקדון ונשבע לשקר והודה, שחייב להביא קרבן אשם, ועל כך אומרת הברייתא, שאם הפקיד אדם בידו שומר קָדָשִׁים שֶׁהוּא [–המפקיד] חַיָּיב בְּאַחֲרָיוּתָן, וכגון שאמר 'הרי עלי עולה' והפריש בהמה לקיום נדרו והפקידה בידו אחר, וכפר הנפקד בפיקדון ונשבע לשקר והודה, חַיָּיב השומר להביא על כך קרבן שבועה, מאחר שֶׁאֲנִי קוֹרֵא בָּהֶן את דברי הכתוב (ויקרא ה כא) 'נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וּמָעֲלָה מַעַל בַּה' וְכִחֵשׁ', שנתרבה בזה ממון הקדש לדין קרבן שבועת הפקדון, וקדשים שֶׁאֵינוֹ חַיָּיב בְּאַחֲרָיוּתָן שהפקידן ביד אחר וכפר בהן ונשבע והודה, פָּטוּר השומר מקרבן, מאחר שֶׁאֲנִי קוֹרֵא בָּהֶן 'בַּעֲמִיתוֹ וְכִחֵשׁ', דהיינו שיש לקרוא עליהן את המשך דברי הפסוק 'וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ בְּפִקָּדוֹן' וגו', שנתמעט ממון זה מדין קרבן שבועה מאחר שהוא של עמיתו ולא של הקדש.

אָמַר לֵיהּ רבי יצחק, **כְּלַפֵּי לַייָא** – להיכן הדברים נוטים,

הרי אדרבה **אִיפְּכָא מִסְתַּבְּרָא** – כל דברי הברייתא הם להיפך מן הסברא הפשוטה, שאם כוונת הברייתא לחייב בשל גבוה ולפטור בשל הדיוט כפי שדרשה מ'בה' וכחש' שרק על ממון הקדש חייב הנשבע קרבן, היה לה לומר שבקדשים שחייב בעליהם באחריותם פטור הוא מקרבן, כיון שנידונים הם כממונו ונתמעטו מ'בה' וכחש', ואילו בקדשים שאינו חייב באחריותם חייב, שנידונים הם כממון הקדש ונתרבו 'מבה' וכחש', ולבד מזאת, הרי יותר מסתבר לחייב קרבן שבועה בממון הדיוט מאשר בממון גבוה, שהרי נתמעט הקדש מכל דיני שבועה.

אָמַר לֵיהּ התנא לרבי יצחק בר אבא, אם כן **אִיסְּמִיהּ** – אסיר ברייתא זו מגירסתי, מאחר שמשובשת היא.

אָמַר לֵיהּ רבי יצחק בר אבא, **לֹא** – אינך צריך להסירנה מגירסתך, **דְּהָכִי קָאָמַר** – אפשר לבאר את דברי הברייתא באופן כזה, **קָדָשִׁים שֶׁחַיָּיב** בעליהם **בְּאַחֲרָיוּתָן** והפקידן ביד אחר, וכפר השומר בהן ונשבע לשקר, ולאחר מכן הודה באשמתו, **חַיָּיב** הוא בקרבן שבועה מאחר שהן של 'עמיתו', ואף אם יש בהם צד של ממון גבוה, מכל מקום חייב משום **דְּ'אִיתַרְבּוּ מִ'בַּה' וְכִחֵשׁ'**, וקדשים **שֶׁאֵינוֹ חַיָּיב בְּאַחֲרָיוּתָן, פָּטוּר** השומר מקרבן שבועה, משום **דְּ'אִמְעֲיט מִבַּעֲמִיתוֹ וְכִחֵשׁ** – שמאחר ואין הם ממון המפקיד אין אני קורא בהם 'וכחש בעמיתו', ולפיכך אין חייבים על כפירתם.

שנינו במשנה: **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר אַף תּוֹרָה סֵפֶר תּוֹרָה מַרְנְלִית וּבְהֵמָה אֵין לָהֶם אוֹנָאָה:**

מביאה הגמרא ברייתא המביאה אף היא את דינו של רבי יהודה ומבארת את סברתו: **תַּנְיָא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אַף הַמּוֹכֵר סֵפֶר תּוֹרָה אֵין לָהּ אוֹנָאָה, לְפִי שֶׁאֵין קֵץ לְרָכְיָהּ** – לערכה ולשוויה, ואף המוכר **בְּהֵמָה וּמַרְגָּלִית אֵין לָהֶם אוֹנָאָה, מִפְּנֵי שֶׁאָדָם רוֹצֶה לְזַוְּונָן** עם בהמה ומרגלית אחרת, ולפיכך רוצה הוא לקנותן אף ביותר מכדי שווין.

אָמְרוּ לוֹ חכמים, **וַהֲלֹא** הַכֹּל **אָדָם רוֹצֶה לְזַוְּונָן** – הלא בכל דבר ניתן לומר כן, שחפץ אדם לזווגו עם דבר אחר כמותן, ומכל מקום יש בהן דין אונאה.

וְרַבִּי יְהוּדָה סובר שיש לחלק בזה, **דַּהֲנֵי חֲשִׁיבֵי לֵיהּ וְהֲנֵי לֹא חֲשִׁיבֵי לֵיהּ** – אף שחפץ אדם לזווג כל דבר, אין הוא קונהו משום כך ביותר משוויו, ורק בבהמה ומרגלית שחשוב לו ביותר, רוצה הוא לקנותן אף ביותר משווין.

מבררת הגמרא: **וְעַד כַּמָּה** – עד איזה שיעור אין בהם אונאה.

אָמַר אַמֵּימַר עַד כְּדֵי דְּמֵיהֶם – עד כפלים משווים אין בהם דין אונאה, שכך רוצה אדם להוסיף בדמיהם כדי לזווגן.

הגמרא מביאה תנא נוסף הסובר כעין דברי רבי יהודה: **תַּנְיָא, רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא אוֹמֵר, אַף הַמּוֹכֵר סוּס וַחֲמוֹר** [–חרב] **וְחַטִּיטוֹם** [–מגן] **בְּשַׁעַת הַמִּלְחָמָה אֵין לָהֶם דִּין אוֹנָאָה, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן צוֹרֶךְ חַיֵּי נֶפֶשׁ,** ורוצה הלוקח לקנותם בשעת המלחמה אף ביותר מכדי שוויים:

שני פסוקים נאמרו באונאה. אחד באונאת ממון (ויקרא כה יד), 'וְכִי תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לַעֲמִיתֶךָ, אוֹ קָנֹה מִיַּד עֲמִיתֶךָ, אַל תּוֹנוּ אִישׁ אֶת עֲמִיתוֹ, וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ, כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם'. עד עתה עסקנו באונאת ממון, והמשנה שלפנינו עוסקת באונאת דברים.

משנה

כְּשֵׁם שֶׁיֵּשׁ איסור **אוֹנָאָה** – לאונות חבירו **בְּמֶקַּח וּמִמְכָּר** – בממון, **כָּךְ** יש איסור **אוֹנָאָה** – לצערו **בְּדְבָרִים** בלבד.

ומביאה המשנה אופנים של אונאת דברים: **לֹא יֹאמַר** לוֹ – לחבירו, **בְּכַמָּה** אתה מוכר **חָפֵץ זֶה, וְהוּא אֵינוֹ רוֹצֶה לִיקַּח** את החפץ. וכן **אִם** הָיָה חבירו **בַּעַל תְּשׁוּבָה, לֹא יֹאמַר** לוֹ **זְכוֹר מַעֲשֶׂיךָ הָרִאשׁוֹנִים.** וכן **אִם הוּא בֶּן גֵּרִים, לֹא יֹאמַר** לוֹ **זְכוֹר מַעֲשֶׂה אֲבוֹתֶיךָ** קודם שהתגיירו (שמות כב כ) 'וְגֵר לֹא תוֹנֶה וְלֹא תִלְחָצֶנּוּ':

גמרא

הגמרא מבארת את מקור איסור אונאת דברים: **תָּנוּ רַבָּנָן,** מה שנאמר בפסוק (ויקרא כה יז) 'וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עֲמִיתוֹ', **בְּאוֹנָאַת דְּבָרִים** – אונאה על ידי דיבור **הַכָּתוּב מְדַבֵּר.** שואלת הברייתא: **אַתָּה אוֹמֵר** שהפסוק עוסק **בְּאוֹנָאַת דְּבָרִים, אוֹ** שמא **אֵינוֹ** עוסק **אֶלָּא בְּאוֹנָאַת מָמוֹן.** משיבה הברייתא: **כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר** בפסוק אחר (שם יד) 'וְכִי תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לַעֲמִיתֶךָ **אוֹ** קָנֹה מִיַּד עֲמִיתֶךָ, אַל תּוֹנוּ אִישׁ אֶת אָחִיו', שמשמעותו אונאה במקח וממכר, **חֲזֵי אוֹנָאַת מָמוֹן אָמוּר, הָא מָה אֲנִי מְקַיֵּים** – במה נעמיד את הפסוק **'לֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עֲמִיתוֹ', על כרחך בְּאִיסּוּר אוֹנָאַת דְּבָרִים.**

הָא כֵּיצַד היא אונאת דברים: **אִם הָיָה** חבירו **בַּעַל תְּשׁוּבָה, אַל יֹאמַר** לוֹ **זְכוֹר מַעֲשֶׂיךָ הָרִאשׁוֹנִים.** וכן **אִם הָיָה** חבירו **בֶּן גֵּרִים, אַל יֹאמַר** לוֹ **זְכוֹר מַעֲשֶׂה אֲבוֹתֶיךָ** קודם שהתגיירו. וכן **אִם הָיָה גֵּר וּבָא לִלְמוֹד תּוֹרָה, אַל יֹאמַר** לוֹ, וכי **פֶּה שֶׁאָכַל נְבֵילוֹת וּטְרֵיפוֹת שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים, בָּא לִלְמוֹד תּוֹרָה שֶׁנֶּאֶמְרָה מִפִּי הַגְּבוּרָה.**

וכן **אִם הָיוּ יִסּוּרִין בָּאִין עָלָיו,** או **אִם הָיוּ חֲלָאִים בָּאִין עָלָיו, אוֹ שֶׁהָיָה מְקַבֵּר אֶת בָּנָיו, אַל יֹאמַר** לוֹ **כְּדָרְכְּךָ** [–כמו] **שֶׁאָמְרוּ** לוֹ **חֲבֵרָיו** של איוב **לְאִיּוֹב,** לאחר שבאו עליו יסורים (איוב ד ו–ז), **'הֲלֹא יִרְאָתְךָ כִּסְלָתֶךָ, תִּקְוָתֶךָ וְתֹם דְּרָכֶיךָ. זְכֹר נָא מִי הוּא נָקִי אָבָד'** – עתה, שאינך מתחזק באמונה כשבאים עליך היסורים, מוכח שיראתך את ה', ותקוותך מה' לחיים טובים ודרכיך הישרים, אינם אמתיים, אלא נובעים מכסילות. האם תוכל להיזכר באדם שהיה נקי וישר באמת, שאבד מהעולם.

וכן **אִם הָיוּ חַמָּרִים** [–מוליכי חמורים נושאי משאות] **מְבַקְּשִׁין** לקנות **תְּבוּאָה מֵמֶנּוּ, לֹא יֹאמַר לָהֶם לְכוּ אֵצֶל פְּלוֹנִי, שֶׁהוּא מוֹכֵר תְּבוּאָה, וְיוֹדֵעַ בּוֹ שֶׁלֹּא מָכַר מֵעוֹלָם** תבואה, ושלחם אליו כדי לביישו שאין לו תבואה למכור. **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אַף לֹא יִתְלֶה עֵינָיו** להסתכל **עַל הַמָּקוֹם** כאילו רוצה לקנותו, **בְּשָׁעָה שֶׁאֵין לוֹ דָּמִים** לקנות.

שֶׁהֲרֵי הַדָּבָר מָסוּר לְלֵב האדם, ורק הוא יודע אם התבוין לצער או שעשה זאת בתום לב, **וְכָל דָּבָר הַמָּסוּר לַלֵּב** ואין ידוע לאחרים מה כוונתו, **נֶאֱמַר בּוֹ** (ויקרא כה יז) **'וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ',** שצריך לירא מה' היודע מחשבותיו, אם כוונתו לטובה או לאונאה.

הגמרא מביאה מאמרים בחומר איסור אונאת דברים: **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מְשׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי, גָּדוֹל** איסור **אוֹנָאַת דְּבָרִים** יותר **מֵאוֹנָאַת מָמוֹן,** משום **שֶׁזֶּה** – אונאת דברים, **נֶאֱמַר בּוֹ 'וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ', וְזֶה** – אונאת ממון, **לֹא נֶאֱמַר בּוֹ וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ.**

וְרַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, שהטעם שאונאת דברים חמור מאונאת ממון, משום **שֶׁזֶּה** – אונאת דברים, **בְּגוּפוֹ** – גופו מצטער מכך, **וְזֶה** – אונאת ממון, רק **בְּמָמוֹנוֹ.**

רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר, שהטעם שאונאת דברים חמור מאונאת ממון, **שֶׁזֶּה** – אונאת ממון, **נִיתָּן לְהִישָּׁבוֹן** שיכול להשיב את הממון שהפסידו, **וְזֶה** – אונאת דברים, **לֹא נִיתָּן לְהִישָּׁבוֹן** – לא ניתן לבטל את צערו.

תָּנֵי תַּנָּא – שנה אמורא הבקיא בברייתות ברייתא **קַמֵּיהּ** [–לפני] **דְּרַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, כָּל הַמַּלְבִּין פְּנֵי חֲבֵירוֹ** [–שמבייושו] **בָּרַבִּים, כְּאִילּוּ שׁוֹפֵךְ דָּמִים. אָמַר לֵיהּ** רב נחמן בר יצחק, **שַׁפִּיר קָא אָמְרַתְּ** – טוב ונכון אמרת, **דַּחֲזִינָא לֵיהּ** – שהרי רואים אנו בנגע, **דְּאָזֵיל סוּמָקָא וְאָתֵי חִוָּורָא** – שמסתלק האודם מפניו ונעשה חיוור, ודבר זה דומה לשפיכות דמים.

אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי לְרַב דִּימִי, בְּמַעֲרָבָא בְּמַאי זְהִירִי – במה נזהרים בארץ ישראל, **אָמַר לֵיהּ** רב דימי לאביי, נזהרים **בְּאַחְווּרֵי אַפֵּי** – בהלבנת פנים. והטעם, משום **דְּאָמַר רַבִּי חֲנִינָא, הַכֹּל יוֹרְדִין לְגֵיהִנֹּם חוּץ מִשְּׁלֹשָׁה.** הגמרא לא הניחה לו לסיים דבריו, ומקשה: **הַכֹּל מַלְקָא דַּעְתָּךְ** – וכי עולה בדעתך שכל ישראל יורדים לגיהנם. ומתרצת: **אֶלָּא אִימָא** – כך יש לומר, **כָּל הַיּוֹרְדִין לְגֵיהִנֹּם, עוֹלִים** משם, **חוּץ מִשְּׁלֹשָׁה שֶׁיּוֹרְדִין וְאֵין עוֹלִין,** ומפרש **וְאֵלּוּ הֵן** שאין עולים, **הַבָּא עַל אֵשֶׁת אִישׁ, וְהַמַּלְבִּין פְּנֵי חֲבֵירוֹ בָּרַבִּים, וְהַמְכַנֶּה שֵׁם רַע לַחֲבֵירוֹ,** ומשום כך בני ארץ ישראל נזהרים ביותר בהלבנת פנים.

שואלת הגמרא: הרי **הַמְכַנֶּה** שם לחבירו **הֵיינוּ מַלְבִּין** – בכלל מלבין פני חבירו הוא, ומדוע כפל זאת רבי חנינא.

משיבה הגמרא: כדי ללמדו, **שֶׁאַף עַל גַּב דְּדָשׁ בֵּיהּ בְּשָׁמֵיהּ** – אף שחבירו הורגל שמכנים אותו בכינוי גנאי זה, ואין פניו מתלבנות, אסור לכנותו בשם גנאי, משום שהוא מתכוין להכלימו.

אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן,